

Kovalska N. M., Bohadorova L. M., Kovalskyi V. I.

COACHING AS A TECHNOLOGY FOR FORMING A COMPETENT SPECIALIST IN PUBLIC ADMINISTRATION

The article analyzes the notion «coaching» as an educational technology and a means of professional development, in particular in public administration. The psychological foundations of coaching, the connection of this concept with the civilizational transformations in the world, the methodological variants of this technology, the functions of the coach and the student are considered. The main aspect of coaching – self-educational, which involves the student's self-motivation, his desire to study and achieve professional results, to increase his own competence at the educational, general and professional levels are highlighted.

The peculiarities of the use of coaching technology in the activity of civil service professionals are explored, each of which personally influences changes and initiatives in public administration that meet the principles of democratic leadership style through cooperation and feedback. The connection of the knowledge gained in coaching conditions with such practical spheres of public administration as the consulting of specialists, the provision of administrative services to citizens, the preparation and adoption of management decisions. In practice, coaching in the civil service system is a means of raising the level of an employee at the professional and individual-psychological levels, where he acquires new personal characteristics.

It is concluded that, along with educational functions, coaching denotes management competency and leadership style, which helps the staff to accomplish the tasks and helps each of them to develop through initiative and interaction. Also included is self-development, which is the educational essence of coaching and depends on the motivation that, in the context of public service (or marketing or business), is career advancement. Such officials meet the requirements of reforming public administration in Ukraine.

Key words: coaching, educational technology, coach, training, motivation, competence, professional level, professional development, public administration, civil servant.

Дата надходження статті: «25» вересня 2019 р.

УДК 378.14

Корольова І. І.*

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито питання підготовки менеджерів освітньої галузі в сучасних закладах вищої освіти. Акцентовано увагу на значенні Галузевого стандарту вищої освіти України та освітньо-професійної програми в здійсненні професійної підготовки магістрів менеджменту («Управління закладом освіти») – майбутніх керівників освітніх закладів, від рівня професійної компетентності яких залежить ефективність освітнього процесу, якісне вирішення фінансово-економічних, господарських справ, стосунки в колективі, імідж закладу в цілому. Установлено, що підбір навчальних дисциплін до обов'язкових та вибіркових компонентів освітньо-професійної програми здійснюється на ґрунті інтегративного підходу, їхньої логічної послідовності; з урахуванням сучасних суспільних вимог до знань керівником основ маркетингу ринку освітніх послуг, моніторингу якості освітнього процесу, бухгалтерського обліку й економіки освіти. Проаналізовано зміст професійних знань, принципів, методів, технологій, якими доцільно оволодіти майбутнім менеджерам освітньої галузі. Визначено підходи до професійної підготовки, спрямованої на формування професійної компетентності майбутнього фахівця, що вибудовуються на провідних стратегіях згідно з основними концепціями освітнього менеджменту сучасного закладу вищої освіти (інноваційне управління закладом вищої освіти як організацією, у якій здійснюється підготовка фахівців; педагогічне

*© Корольова І. І.

управління освітнім процесом і науково-дослідною діяльністю; відкриття закладу вищої освіти соціуму й розвиток його корпоративної культури) та реалізуються в процесі вивчення дисциплін із менеджменту, виробничої практики, науково-дослідної роботи майбутніх менеджерів освітньої галузі. Виявлено, що професійна підготовка менеджера освітньої галузі є складним системним утворенням, визначається соціально-економічною ситуацією в суспільстві, потребує відповідного доцільного професійного наповнення її змісту, орієнтованого на постійний саморозвиток і підвищення кваліфікації фахівця.

Ключові слова: управління в освіті, професійна компетентність, майбутні менеджери освітньої галузі, професійна підготовка.

Сьогоденний соціально-економічний стан в Україні вирізняється значними змінами: динамічністю розвитку ринкових відносин, інтеграційністю процесів усіх сфер життєдіяльності суспільства, зокрема освітньої. Умови гострої конкурентної боротьби між освітніми установами за виживання на ринку освітніх послуг вимагають відповідної підготовки майбутніх керівників освітніх закладів, а володіння ними високим рівнем професійної компетентності, знань освітнього менеджменту та управлінської практики тощо. Адже професійна компетентність, здатність до інноваційного управління стають провідними чинниками, що визначають ефективне упровадження реформ. Відтак функціонування освітнього закладу як соціальної організації за таких умов залежить від активності та професіоналізму її керівника. «Підготовка менеджерів освіти як спеціалістів з управління, які створюють особливий вид продукції – управлінське рішення, структуру організації праці підлеглих, модель управління, є новою для вітчизняної системи освіти, а тому актуальною» [8, с. 3]. Доцільним є перегляд підходів до управління у сфері освіти та вирішення проблеми з підготовки керівників закладів освіти, здатних забезпечити як надання суб'єктам споживання якісних освітніх послуг, так і створити комфортні умови як власної професійної діяльності та саморозвитку, так і педагогічних працівників.

На виклики сьогодення питанням управління освітою та загальноосвітніми закладами присвячуються наукові розвідки сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників. Ґрунтовно висвітлюється в наукових працях Ю. Бабанського, В. Бондаря, Ю. Конаржевського, О. Мармази, В. Пікельної, М. Поташник, Т. Шамової та ін. проблеми щодо змісту і методів управління загальноосвітнім закладом. Поряд з цим учені розкривають у контексті системного підходу особливості управління школою, організації її роботи. Упровадження інновацій в управління освітніми системами, які є і соціальними, вивчалися Л. Ващенко, Г. Єльніковою, В. Зверевою, Г. Дмитренко, Л. Калініною, В. Масловим, В. Олійником, А. Чміль та ін. Л. Карамушкою, Л. Даниленко обґрунтовано психологічні основи управління освітніми системами. Проблема управління освітніми системами зумовила наукові пошуки Л. Даниленко, В. Маслова, М. Михайліченко, О. Москаленко, В. Пікельної, Т. Сущенко, Є. Хрикова та ін. щодо підготовки керівників-управлінців у сфері освіти. В. Масловим спроектовано модель системи функціональної компетентності сучасного керівника педагогічного колективу, окреслено та схарактеризовано функції управління навчальним процесом.

У наукових джерелах визначають та обґрунтовують різні аспекти в професійній підготовці менеджерів освіти: В. Берека, Л. Даниленко, В. Жигір та ін. – теоретичні засади фахової підготовки менеджерів освіти, І. Генсіровська, Н. Сас – інноваційність професійної діяльності, Л. Задорожня-Княгницька – деонтологічну складову підготовки менеджерів, В. Купрієвич – професійне самовдосконалення керівників, Л. Лунячек – педагогічні умови, що забезпечують підготовку менеджерів освіти до управління якістю освіти, Л. Васильченко, Л. Оліфіра, Т. Сорочан та ін. – розвиток професіоналізму, професійної управлінської компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти, Д. Пріма – правову культуру майбутніх керівників загальноосвітнього закладу, Ж. Сіркас – психологічні умови підготовки керівників до формування організаційної

культури школи та ін.

За результатами наукових розвідок учені наголошують на наявності недоліків у здійсненні фахової підготовки майбутніх менеджерів освіти, зокрема, відсутність належного опрацювання правового аспекту професійної підготовки майбутніх фахівців (спеціальність 8. 18010020 – «Управління навчальним закладом»); неузгодженість навчальних курсів із Державним стандартом; неврахування міждисциплінарної інтеграції знань і досвіду; дисбаланс між обсягом загальнопрофесійної, науково-теоретичної і практичної підготовки; низький рівень розвитку професійної управлінської компетентності керівників освітніх закладів у системі післядипломної педагогічної освіти щодо інноваційності форм, технологій і засобів навчання; відсутність нових підходів до організації навчального процесу, що ґрунтуються на засадах андрагогіки, системного та синергетичного підходів, визначення та добору відповідного змісту освіти тощо.

Метою статті є аналіз сучасної теорії та практики щодо професійної підготовки майбутніх менеджерів освітньої галузі в закладах вищої освіти.

Сучасний стан постіндустріального суспільства в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів визначає необхідність підготовки конкурентоспроможного менеджера освітньої галузі, здатного до реалізації творчого потенціалу, що ґрунтується на доцільному використанні фундаментальних теоретичних знань у взаємозв'язку з високопрофесійними практичними вміння та навичками, наявного світового досвіду та науково-методичних досягнень у сфері освіти. Розв'язання окресленої вимоги часу зумовлює пошук ефективних шляхів підготовки фахівців менеджменту, зокрема в освітній галузі. Дослідники звертає увагу, що формування управлінських умінь особистості позитивно впливає на її загальний розвиток, а набуття нею вмінь організовувати діяльність і налагоджувати комунікаційні зв'язки, аналізувати й рефлексувати, проєктувати розвиток власної й опосередкованої діяльності, сприяє самоствердженню та самореалізації особистості, підвищенню її конкурентоспроможності на ринку праці [7]. Водночас доцільно зазначити, що професійна компетентність керівника, забезпечить ефективність освітнього процесу, якісне вирішення фінансово-економічних, господарських справ, позитивний соціально-психологічний клімат у колективі, імідж закладу в цілому.

Учені наголошують на необхідності спеціальної професійної підготовки керівників освітньої галузі. Г. Єльнікова зазначає, що підготовка спрямована на формування готовності до управлінської діяльності, уможливити інтенсифікувати психологічне тло управлінського процесу, створити атмосферу поваги, довіри й успіху для кожного члена педагогічного колективу; перейти від вертикальної командно-адміністративної системи управління до горизонтальної системи професійного співробітництва й корпоративного стилю управління; забезпечити розвиток кожної особистості за індивідуальною траєкторією; побудувати особливу культуру навчального закладу, що ґрунтується на персональній відповідальності за освоєння загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення освітнього стандарту [2]

Професійна підготовка майбутніх керівників закладів освіти в Україні здійснюється в системі вищої та післядипломної освіти відповідно до професійного стандарту.

Професійний стандарт установлює мінімально необхідні вимоги до професійного рівня співробітників з урахуванням забезпечення якості і продуктивності робіт, що виконуються в певній галузі; містить найменування посад і відповідні до них кваліфікаційні й освітні рівні; перелік певних посадових обов'язків, які розглядаються з точки зору знань, умінь і навичок, виконання яких дасть змогу працівнику реалізувати виробничі функції в межах його компетенції [5, с. 2].

Зважаючи на вище викладене, актуальність підготовки керівників освітніх закладів ступеня вищої освіти «Магістр» визначена вимогами до змісту освіти, що є результатом євроінтеграційних процесів та нового бачення функцій закладу освіти щодо цілісного

розвитку суспільства, тому у 2000 році МОН України було затверджено освітньо-кваліфікаційну характеристику магістра за спеціальністю 8.000009 – «Управління навчальним закладом», що відповідає Державному стандарту вищої освіти і входить до її галузевої складової, що зумовило розроблення відповідних освітніх програм, нормативних і варіативних курсів, а також визначення підходів до їх реалізації з урахуванням вимог до особистості менеджера освіти та змісту його праці.

На сучасному етапі підготовка фахівців зі спеціальності 073 менеджмент («Управління закладом освіти») здійснюється відповідно освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня вищої освіти. Її впровадження спрямовано на розвиток професійної компетентності для здійснення управлінської діяльності в системі освіти, оволодіння новими технологічними підходами до освітньої діяльності, застосування інноваційних проєктів, введення новаторських процесів, володіння програмно-цільовими й орієнтованими на особистісний розвиток підходами до управління.

Згідно з освітньо-професійною програмою основні напрями підготовки менеджера освіти об'єднані в певні блоки: обов'язкові та вибіркові компоненти. Вона передбачає загальний обсяг 90 кредитів, у тому числі:

загальний обсяг обов'язкових компонентів – 60;

загальний обсяг вибіркових компонентів – 30.

До обов'язкових компонентів включено такі навчальні дисципліни: «Філософія та методологія науки», «Основи наукової комунікації іноземними мовами», «Управління інноваційними проєктами», «Менеджмент персоналу», «Операційний менеджмент», «Інформаційні системи в менеджменті», «Господарське право» тощо. Окрім навчальних дисциплін, обов'язкові компоненти включають інші види робіт: виробничу практику та підготовку до атестації та атестація здобувачів вищої освіти. До блоку вибіркових компонентів віднесено такі навчальні дисципліни: «Освітні технології», «Техніка управлінської діяльності», «Керівник закладу освіти», «Управління навчальною та виховною діяльністю», «Інтелектуальна власність», «Педагогіка вищої школи», «Психологія управління», «Правові аспекти управління закладом освіти».

Окреслені навчальні дисципліни зазначених компонентів забезпечують цілеспрямовану, інтегровану фахову підготовку майбутніх керівників у галузі освіти. Дослідники за результатами наукових розвідок підкреслюють, що комплекс фахових знань майбутніх менеджерів освіти включає знання із філософії освіти, управлінської філософії, управлінської психології, управлінського виховання, управлінської етики, управлінської риторики, управлінської конфліктології, управлінської ортобіотики та іміджології, економіки й теорії бізнесу [3].

Проте на сучасному етапі змінюються характеристики об'єкту управління, який переходить у статус суб'єкта ринкових, комерційних, соціально-економічних відносин, а конкурентна ситуація на ринку освітніх послуг та реформування освітніх закладів згідно з євроінтеграційними процесами вимагає нових підходів до управління як освітнім процесом, так і установою, що надає освітні послуги, тому важливим чинником у розв'язанні цих проблем виступають знання керівником основ маркетингу ринку освітніх послуг, моніторингу якості освітнього процесу, економіки освіти тощо.

У контексті цього питання В. Мельник зазначає, що до важливих складових професійної (управлінської) підготовки менеджера освітньої галузі віднесені правова культура; психолого-педагогічна культура; знання теорії та процесів управління, їхніх закономірностей, властивостей, функціонування змісту, видів, форм і методів управлінської діяльності; організаційна культура, класифікація та документування інформаційних потоків [6, с. 9].

Адже під час впровадження освітньої програми майбутні фахівці усвідомлюють принципи менеджменту, реалізація яких забезпечить високу якість управлінської діяльності. Переважно виділяють такі принципи освітнього менеджменту: духовної спрямованості; актуальності змісту менеджменту освіти; ефективності менеджменту;

зв'язку теорії менеджменту освітніх установ з його практикою; систематичності та послідовності технологій освітнього менеджменту; цілісності управління технологіями менеджменту освіти; раціональності управління технологіями у сфері освіти; партнерського характеру взаємин між суб'єктами управління [9, с. 67-72].

Грунтуючись на таких концептуальних положеннях, під час професійної підготовки одним із провідних завдань є забезпечення можливості оволодіння майбутніми фахівцями комплексом методів управління. Методи менеджменту в освіті класифіковано на загальнологічні методи – загальні методи наукового пізнання, які формуються в межах філософії й використовуються як у теоретичному, так і в емпіричному плані (абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння, визначення і класифікація, моделювання, прогнозування, спостереження і експеримент); методи теоретичного дослідження: системний, історичний, порівняльний (компаративний), діалектичний, структурно-функціональний, комунікативно-кібернетичний; емпіричні методи: безпосередній нагляд, контент-аналіз інформаційних потоків, експеримент, анкетне опитування, інтерв'ювання тощо [4].

Ураховуючи вимоги соціально-економічної ситуації, значення в управлінні освітнім закладом набувають економічні методи (матеріальне стимулювання, наукова організація праці й відпочинку, пільги), адміністративні (регламентація діяльності виконавців, її нормування, робота з кадрами), психолого-педагогічного впливу (методи забезпечення сприятливого психологічного клімату, стимулювання творчості та ініціативи, прогнозування соціальних перспектив розвитку освітнього закладу), суспільного впливу (розвиток демократії колективів, запровадження лояльної конкуренції, толерантності, підвищення престижу та іміджу), методи і прийоми самоменеджменту (НОП, тайм-менеджмент, маркетинг тощо) [4].

Підготовка конкурентоспроможного менеджера освітньої галузі потребує забезпечення органічного поєднання теоретичної та практичної її складової. Як результат успішної реалізації фахової підготовки та доцільне використання теоретичних знань, набутих умінь та навичок застосування сучасних технологій, методів дослідження та управління є проходження виробничої практики та виконання кваліфікаційної роботи.

Практика та аналіз наукових джерел свідчить, що сучасна професійна підготовка менеджерів освітньої галузі вибудовується відповідно до основних концепцій освітнього менеджменту сучасного закладу вищої освіти. Ученими визначено три групи провідних стратегій, спрямованих на інноваційне управління закладу вищої освіти як організації, у якій здійснюється підготовка фахівців, (стратегії рівності освітніх можливостей, вирівнювання і стратегія інституційних перетворень, зростання та оптимізації науково-освітніх структур закладу освіти, стратегія розвитку кадрів), педагогічне управління освітнім процесом і науково-дослідною діяльністю (стратегії безперервного вдосконалення (поліпшення) якості освіти, диверсифікації освітньої діяльності, досягнення конкурентних переваг, інформатизації управління науково-освітнім процесом, інноваційні стратегії підготовки освітніх менеджерів у закладі вищої освіти), відкриття закладу вищої освіти соціуму й розвиток його корпоративної культури (стратегії інтернаціоналізації, регіоналізації, мережевої взаємодії, гармонізації корпоративної культури закладу вищої освіти і різних субкультур, управління соціально-педагогічною інтеракцією, управління за допомогою делегування повноважень) [1].

Зміни, що відбуваються в освітньо-інформаційному, соціально-економічному середовищі зумовлюють пошук нових шляхів формування компетентного менеджера освітньої галузі та підвищення його професіоналізму.

Отже, професійна підготовка менеджера освітньої галузі є складним системним утворенням, визначається соціально-економічною ситуацією в суспільстві, потребує відповідного доцільного професійного наповнення її змісту, орієнтованого на постійний

саморозвиток і підвищення кваліфікації фахівця. Упровадження освітньої програми спрямовано на розвиток професійної компетентності для здійснення управлінської діяльності в системі освіти, оволодіння новими технологічними підходами до освітньої діяльності, застосування інноваційних проєктів, уведення новаторських процесів, володіння програмно-цільовими і орієнтованими на особистісний розвиток підходами до управління. Зміст професійної підготовки менеджерів освітньої галузі визначається освітньо-професійною програмою другого (магістерського) рівня вищої освіти, згідно з якою здійснюється підбір навчальних дисциплін до обов'язкових та вибіркових компонент на засадах інтегративного підходу, їхньої логічної послідовності. Професійна підготовка вибудовується на провідних стратегіях згідно основних концепцій освітнього менеджменту сучасного закладу вищої освіти (інноваційне управління закладом вищої освіти як організації, у якій здійснюється підготовка фахівців; педагогічне управління освітнім процесом і науково-дослідною діяльністю; відкриття закладу вищої освіти соціуму й розвиток його корпоративної культури).

Перспективи подальшого наукового вивчення вбачаємо у визначенні психолого-педагогічних умов формування управлінської компетентності майбутніх менеджерів освітньої галузі засобами сучасних технологій, в обґрунтуванні ефективності технології освітнього менеджменту тощо.

Література:

1. Демиденко Г. А. Стратегический менеджмент в системе образования: учеб. пос. К.: МАУП, 1999. 174 с.
2. Єльнікова Г. Управлінська компетентність. К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
3. Кравченко Л. М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія. Полтава: Техсервіс, 2006. 422 с.
4. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті: дорожня карта керівника. Харків: Основа, 2007. 448 с.
5. Машукова Н., Орбачевский Л., Павлов Ф. Профессиональный стандарт как способ совмещения предложения специалистов и спроса на них. URL: <http://www.chelt.ru/2005/6-05/mashuk-605.html>
6. Мельник В. Керівниками не народжуються. Управління освітою. 2003. № 8. С. 8-11.
7. Паращенко Л. І., Калініна Л. М., Островерхова Н. М., Остапенко А. Ф., Онаць О. М. Теоретико-прикладні аспекти управління закладами освіти: наук.-метод. посібник / Інститут педагогіки АПН України; Асоціація керівників шкіл України / за ред. Л. М. Калініної. К.: ПП Компанія «Актуальна освіта», 2002. 312 с.
8. Підготовка керівника середнього закладу освіти: навч. посібник / за ред. Л. І. Даниленко. К.: Міленіум, 2004. 272 с.
9. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 365 с.

Koroleva I. I.

TRAINING OF EDUCATIONAL MANAGERS IN MODERN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article deals with educational managers' training in modern institutions of higher education. The attention is paid to the importance of the higher education branch standard of Ukraine and the educational and professional program in the implementation of Management master professional training («Management of educational institution»), in particular, future heads of educational institutions, on the level of professional competence of which depends the educational process effectiveness, the qualitative solution of financial and economic, business affairs, relationships in the team, the image of the institution as a whole. It has been established that the selection of subjects for the compulsory and selective components of the educational and professional program is based on the integrative approach, their logical sequence; taking into account modern social requirements for knowledge, the leader of the basics of marketing of the market of educational services, monitoring the quality of the educational process, accounting and education economy.

The content of professional knowledge, principles, methods, technologies, which are expedient to master the future managers of educational branch have been analysed. Approaches to professional

training aimed at forming the professional competence of the future specialist, based on the leading strategies according to the basic concepts of modern higher education institution management, have been defined (innovative management of a higher education institution as an organization in which specialists are trained; pedagogical and educational management and research activities; opening of a higher education institution of the society and development of its corporate culture) and implemented in the process of studying disciplines of management, industrial practice, research work of future managers of educational branch. The professional training of the educational branch managers as a complex systemic formation, determined by the socio-economic situation in society, requires appropriate professional filling of its content, focused on constant self-development and professional development of a specialist.

Key words: management in education, professional competence, future education managers, professional training.

Дата надходження статті: «26» вересня 2019 р.